

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtion virkamieslain ja Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi valtion virkamieslain ja Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain muuttamisesta (HE 50/2022 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lainsäädäntöneuvos Miska Lautiainen, valtiovarainministeriö
- hallitusneuvos Sinikka Vahvaselkä, puolustusministeriö
- vastaava juristi Ari Komulainen, Ammattiliitto Pro ry
- neuvottelupäällikkö Markku Kojo, Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry
- sopimusasiantuntija Erika Mattsson, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry
- järjestöpäällikkö Heidi Maasilta, Suomen Pankin Henkilöstöyhdistys ry

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- työ- ja elinkeinoministeriö

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valtion virkamieslakia ja Suomen Pankin virkamiehistä annettua lakia. Ehdotetuilla muutoksilla pantaisiin täytäntöön avoimia ja ennakoivia työehtoja Euroopan unionissa koskeva Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi.

Esityksen mukaan virkamiehelle annettaisiin kirjallinen selvitys työnteon keskeisistä ehdoista. Lisäksi viranomaisen olisi osa-aikaisen tai määräaikaisen virkamiehen pyynnöstä annettava perusteltu vastaus mahdollisuudesta pidentää säännöllistä työaikaa tai nimityksen kestoajaa. Jos työnantajalla on lakiin tai virkaehtosopimukseen perustuva velvollisuus tarjota virkamiehelle työn edellyttämää koulutusta, sen olisi oltava virkamiehelle maksutonta ja tällainen koulutus olisi luettava työajaksi.

Valiokunnan mietintö HaVM 13/2022 vp

Lisäksi valtion virkamiehen sairauden todistamista koskevaa säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että nykyisen kolmen vuorokauden sijasta virkamies voisi todistaa sairautensa enintään viiden vuorokauden ajalta myös muulla virkavapauden myöntävän viranomaisen hyväksymällä luotettavalla tavalla kuin lääkärintodistuksella, terveyskeskuksen terveydenhoitajan antamalla todistuksella taikka viraston osoittaman terveydenhoitajan tai sairaanhoitajan antamalla todistuksella.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.8.2022.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Ehdotulla lainsäädännöllä saatetaan voimaan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1152 avoimista ja ennakoitavista työehdoista Euroopan unionissa (jäljempänä työehtodirektiivi). Työehtodirektiivin tarkoituksena on parantaa etenkin epävarmemmissa työsuhteissa työskentelevien työntekijöiden asemaa edistämällä turvatumia ja ennakoitavampia työehtoja. Työehtodirektiivin virkamiehiä koskevat muutokset toteutetaan valtion virkamieslakiin (750/1994, jäljempänä virkamieslaki) ja Suomen Pankin virkamiehistä annettuun lakiin (116/1998). Työehtodirektiivin täytäntöönpanon lisäksi toteutetaan myös muita tarvittavia muutoksia virkamieslakiin.

Esityksessä ehdotetaan, että virkamieslakia muutetaan siten, että viranomaiselle säädetään velvoite antaa virkamiehelle kirjallinen selvitys työnteon keskeisistä ehdoista, jolleivät ehdot käy ilmi nimityspäätöksestä tai nimittämiskirjasta. Selvitys on luonteeltaan informatiivinen luettelo työnteon keskeisistä ehdoista, eikä selvitys sinänsä luo virkasuhteen osapuolille oikeuksia eikä velvollisuuksia.

Hallintovaliokunta pitää perusteltuna, että työnteon keskeiset ehdot voidaan antaa jo voimassa olevan lainsäädännön mahdollistamilla tavoilla joko nimityspäätöksessä tai nimittämiskirjassa, mutta samalla antaen mahdollisuuden myös erillisen kirjallisen selvityksen antamiseen tarvittaessa. Tällä varmistetaan viranomaiselle tietojen antamiseen jo olemassa olevat ja toimivat käytännöt siten, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän hallinnollista lisätyötä. Samalla varmistetaan, että virkamies saa tiedot mahdollisimman varhaisessa vaiheessa.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisessa on kiinnitetty huomiota ns. vastatoimien kieltoa koskevien säännösten puuttumiseen hallituksen esityksestä. Valiokunta toteaa, että työehtodirektiivi ei edellytä säätämään yleisestä vastatoimien kiellosta. Sen sijaan työehtodirektiivissä jäsenvaltioita edellytetään ottamaan käyttöön tarvittavia toimenpiteitä työntekijöiden suojelemiseksi työnantajan harjoittamalta epäsuotuisalta kohtelulta tai epäsuotuisilta seurauksilta, jotka johtuvat heidän jättämästään työnantajaa koskevasta kantelusta tai jotka johtuvat heidän vireille panemastaan menettelystä, jonka tarkoituksena on varmistaa työehtodirektiivissä säädettyjen oikeuksien noudattaminen.

Hallituksen esityksen perusteluissa tuodaan esiin ne työehtodirektiivistä johtuvat vaatimukset, jotka kansallinen lainsäädäntö jo täyttää. Valtion virkamiehellä on direktiivin edellyttämällä tavalla mahdollisuus oikeussuojaan ja -turvaan tilanteissa, joissa hän kokee joutuneensa työnanta-

Valiokunnan mietintö HaVM 13/2022 vp

jan vastatoimien kohteeksi. Tällaisia oikeussuojan ja -turvan takaavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi kantelu, muutoksenhakuoikeus ja oikaisuvaatimus. Viranomaisen myös tekee virkamiestä koskevat päätökset ja antaa työnjohto- ja valvontaoikeuden piiriin kuuluvat määräykset virkavastuulla, joka sisältää hallinnollisen, rikosoikeudellisen ja vahingonkorvausoikeudellisen vastuun.

Jäsenvaltiot voivat säätää direktiivin 1 artiklan mukaan objektiivisin perustein, että osaa työehtodirektiivin 3 luvun säännöksistä ei sovelleta virkasuhteessa oleviin, julkisiin pelastuspalveluihin, asevoimiin, poliisiviranomaisiin, tuomareihin, syyttäjiin, rikostutkijoihin tai muihin lainvalvontaviranomaisiin. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on tuotu esiin, että säännöstä virkamieslain 9 d §:ään ehdotetusta viranomaisen velvollisuudesta antaa perusteltu vastaus mahdollisuudesta pidentää virkamiehen säännöllistä työaikaa tai virkasuhteen kestoaikaa ei pitäisi soveltaa Puolustusvoimiin.

Hallituksen esityksen perusteluissa on tuotu esiin, että viranomaisen vastauksessa kuvatuille perusteille ei aseteta tarkempia sisältövaatimuksia. Esityksessä myös todetaan, että riittävänä vastauksena olisi pidettävä sitä, että virkamiehelle selostetaan esityksen perusteluissa kuvattu asia-tila. Valiokunta toteaa saamansa selvityksen perusteella, että viranomaisilta vaadittavat vastaukset sisältävät sellaisia yleisluontoisia tietoja, joiden vuoksi ei ole aihetta säätää poikkeuksia säännöksen soveltamisalaan.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi virkamieslain 23 a §:ää siten, että voimassa olevan lain kolmen vuorokauden sijasta virkamies voi todistaa sairautensa enintään viiden vuorokauden ajalta myös muulla virkavapauden myöntävän viranomaisen hyväksymällä luotettavalla tavalla kuin lääkärintodistuksella, terveyskeskuksen terveydenhoitajan antamalla todistuksella taikka viraston osoittaman terveydenhoitajan tai sairaanhoitajan antamalla todistuksella.

Covid-19-pandemian aikana omaan ilmoitukseen perustuvaa oikeutta on väliaikaisesti pidennetty viiteen vuorokauteen. Esityksessä ehdotetaan vakiinnutettavaksi viiden vuorokauden raja. Saadun selvityksen perusteella muutos yksinkertaistaa lyhyiden sairauspoissaolotilanteiden hoitamista sekä virkamiehen että viraston näkökulmasta ja vähentää työterveydenhuollon käyntejä ja tätä kautta myös kustannuksia. Valiokunta pitää muutosta perusteltuna.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä seuraavin teknisin muutosehdotuksin.

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Laki valtion virkamieslain muuttamisesta

6 e §. Eduskunnan käsiteltävänä on samaan aikaan hallituksen esitys eduskunnalle työehtodirektiivin täytäntöönpanemiseksi ja vaihtelevaa työaikaa noudattavan työntekijän asemaa parantavaksi lainsäädännöksi (HE 60/2022 vp), jossa muutetaan työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 4 §:ää. Hallintovaliokunta ehdottaa, että virkamieslakiin esitetyn 6 e §:n 2 momentin 15 kohdan viittaus työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 4 §:n 2 momentin 12 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin

Valiokunnan mietintö HaVM 13/2022 vp

korjataan viittaamaan työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 4 §:n 3 momentin 16 kohdassa tarkoitettuihin tietoihin.

Lisäksi valiokunta katsoo, että virkamieslakiin esitettyä 6 e §:n 3 momentissa olevaa säännöstä siitä, että virkasuhteiden toistuessa selvitystä (työnteon keskeisistä ehdoista) ei tarvitse antaa uudelleen, on tarkennettava hallituksen esityksen perusteluissa esitetyn johdosta. Esitystä koskevis-
sa perusteluissa todetaan, että selvitystä ei tarvitse antaa uudelleen määräaikaisen virkasuhteen jatkuessa uudella nimityksellä, jos ehdot säilyvät ennallaan. Säännöksestä puuttuu ehtojen säily-
mistä ennallaan koskeva tarkennus. Hallintovaliokunta ehdottaa pykälän täsmentämistä siten, että pykälään lisätään viittaus tiedoissa tapahtuvaan muutosta koskevaan 4 momenttiin.

2. Laki Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain muuttamisesta

32 a §. Hallintovaliokunta viittaa 1. lakiehdotuksen 6 e §:n yksityiskohtaisiin perusteluihin ja ehdottaa vastaavia muutoksia 2. lakiehdotuksen 32 a §:n 2 momentin 15 kohtaan ja 3 momenttiin.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 50/2022 vp sisältyvät 1. ja 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotukset)

Valiokunnan muutosehdotukset

1.

Laki

valtion virkamieslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion virkamieslain (750 /1994) 23 a §, sellaisena kuin se on laissa 1088/2007, ja lisätään lakiin uusi 6 e, 9 d ja 13 a § seuraavasti:

6 e §

Virkamiehelle on annettava kirjallinen selvitys työnteon keskeisistä ehdoista, jolleivät ehdot käy ilmi nimityspäätöksestä tai nimittämiskirjasta.

Selvityksestä on käytävä ilmi ainakin:

Valiokunnan mietintö HaVM 13/2022 vp

- 1) virkasuhteen osapuolet;
- 2) virkasuhteen kesto aika;
- 3) määräaikaisuuden peruste;
- 4) ajankohta, josta lukien asianosainen on virkaan tai virkasuhteeseen nimitetty;
- 5) pääasialliset tehtävät tai niiden määräytymisperuste;
- 6) viran tai virkasuhteen sijoituspaikka tai jos virkamiehellä ei ole pääasiallista kiinteää työntekopaikkaa, selvitys niistä periaatteista, joiden mukaan virkamies työskentelee eri työkohteissa tai on vapaa määrittämään oman työntekopaikkansa;
- 7) mahdollinen koeaika;
- 8) palkkauksen perusteet;
- 9) noudatettava työaika;
- 10) mahdollinen lakiin, sopimukseen tai käytäntöön perustuva oikeus työnantajan tarjoamaan koulutukseen;
- 11) vuosiloman määräytyminen;
- 12) irtisanomisaika tai sen määräytymisen peruste;
- 13) työhön sovellettava virkaehtosopimus;
- 14) vakuutuslaitos, jossa työnantaja on järjestänyt virkamiehen eläketurvan tai vakuuttanut virkamiehen työtaturman ja ammattitautin varalta;
- 15) vähintään kuukauden kestävässä ulkomaan työssä työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 4 §:n 3 momentin 16 kohdassa tarkoitetut tiedot.

Edellä 2 momentin 1 - 9 kohdassa tarkoitetut tiedot on annettava seitsemän päivän kuluessa ja 10 - 14 kohdassa tarkoitetut tiedot kuukauden kuluessa siitä ajankohdasta, josta lukien asianosainen on virkaan tai virkasuhteeseen nimitetty. Mainitun momentin 15 kohdassa tarkoitetut tiedot on annettava ennen virkamiehen lähtöä ulkomaille. Mainitun momentin 7 - 12 ja 14 kohdassa tarkoitetut tiedot voidaan antaa viittaamalla virkasuhteessa sovellettavaan lakiin tai virkaehtosopimukseen. Virkasuhteiden toistuessa selvitystä ei tarvitse antaa uudelleen, ellei 4 momentista muuta johdu.

Selvityksen tiedoissa tapahtuvasta muutoksesta on annettava tieto kirjallisesti niin pian kuin mahdollista, viimeistään kuitenkin muutoksen tullessa voimaan, jollei muutos johdu lainsäädännön tai virkaehtosopimuksen muuttamisesta.

9 d §

Viranomaisen on osa-aikaisen tai määräaikaisen virkamiehen pyynnöstä annettava perusteltu vastaus mahdollisuudesta pidentää virkamiehen säännöllistä työaika tai virkasuhteen kesto aikaa. Vastaus on annettava kirjallisesti kuukauden kuluessa pyynnöstä. Jos viraston henkilöstömäärä on säännöllisesti enintään 250, vastaus voidaan kuitenkin antaa kolmen kuukauden kuluessa ja pyynnön toistuessa vastaus voidaan antaa suullisesti, jos vastauksen perustelut eivät ole muuttuneet edellisen vastauksen jälkeen. Velvollisuutta antaa kirjallista vastausta ei myöskään ole, jos virkamies on työskennellyt työnantajan palveluksessa alle kuuden kuukauden ajan tai virkamiehen edellisestä pyynnöstä on kulunut alle 12 kuukautta.

13 a §

Jos viranomaisella on lakiin tai virkaehtosopimukseen perustuva velvollisuus tarjota virkamiehelle koulutusta, jotta tämä voi tehdä työtä, jota varten hänet on palkattu, tällaisen koulutuksen on oltava maksutonta virkamiehelle. Lisäksi tällainen koulutus on luettava työajaksi ja mahdollisuuksien mukaan sen on tapahduttava säännönmukaisten työvuorojen aikana.

Valiokunnan mietintö HaVM 13/2022 vp

23 a §

Virkamiehen on hakiessaan virkavapautta sairauden perusteella todistettava sairautensa lääkärintodistuksella, terveyskeskuksen terveydenhoitajan antamalla todistuksella taikka viraston osoittaman terveydenhoitajan tai sairaanhoitajan antamalla todistuksella. Jos sairaus kestää enintään viisi vuorokautta, virkamies voi todistaa sairautensa myös muulla virkavapauden myöntävän viranomaisen hyväksymällä luotettavalla tavalla. Jos sairaus kuitenkin kestää yli viisi vuorokautta, on se todistettava lääkärintodistuksella.

Määrätyn ajanjakson tai alueen tai muulla tavoin rajoitettujen tapausten osalta voidaan valtioneuvoston asetuksella määrätä lievennyksistä virkamiehen velvollisuuteen sairauden todistamiseen.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20.

Jos virkasuhde on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, viranomaisen ei tarvitse täydentää 6 e §:n 1 momentissa tarkoitettua kirjallista selvitystä sellaisten tietojen osalta, joita ennen tämän lain voimaantuloa ei ole edellytetty. Jos työnteon ehdoissa tapahtuu muutoksia, niistä on kuitenkin annettava selvitys virkamiehelle noudattaen, mitä mainitussa pykälässä säädetään.

2.

Laki

Suomen Pankin virkamiehistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään Suomen Pankin virkamiehistä annettuun lakiin (1166/1998) uusi 16 a, 16 b ja 32 a § seuraavasti:

3 luku

Suomen Pankin ja virkamiehen yleiset velvollisuudet

16 a §

Suomen Pankin on osa-aikaisen tai määräaikaisen virkamiehen pyynnöstä annettava perusteltu vastaus mahdollisuudesta pidentää virkamiehen säännöllistä työaikaa tai virkasuhteen kestoaikaa. Vastaus on annettava kirjallisesti kuukauden kuluessa pyynnöstä. Velvollisuutta antaa kirjallista vastausta ei kuitenkaan ole, jos virkamies on työskennellyt työnantajan palveluksessa alle kuuden kuukauden ajan tai virkamiehen edellisestä pyynnöstä on kulunut alle 12 kuukautta.

Valiokunnan mietintö HaVM 13/2022 vp

16 b §

Jos Suomen Pankilla on lakiin tai virkaehtosopimukseen perustuva velvollisuus tarjota virkamiehelle koulutusta, jotta tämä voi tehdä työtä, jota varten hänet on palkattu, tällaisen koulutuksen on oltava maksutonta virkamiehelle. Lisäksi tällainen koulutus on luettava työajaksi ja mahdollisuuksien mukaan sen on tapahduttava säännönmukaisten työvuorojen aikana.

9 luku

Sopimus palvelussuhteen ehdoista

32 a §

Virkamiehelle on annettava kirjallinen selvitys työnteon keskeisistä ehdoista, jolleivät ehdot käy ilmi nimityspäätöksestä.

Selvityksestä on käytävä ilmi ainakin:

- 1) virkasuhteen osapuolet;
 - 2) virkasuhteen kesto aika;
 - 3) määräaikaisuuden peruste;
 - 4) ajankohta, josta lukien asianosainen on virkaan tai virkasuhteeseen nimitetty;
 - 5) pääasialliset tehtävät tai niiden määräytymisperuste;
 - 6) viran tai virkasuhteen sijoituspaikka tai jos virkamiehellä ei ole pääasiallista kiinteää työntekopaikkaa, selvitys niistä periaatteista, joiden mukaan virkamies työskentelee eri työkohteissa tai on vapaa määrittämään oman työntekopaikkansa;
 - 7) mahdollinen koeaika;
 - 8) palkkauksen perusteet;
 - 9) noudatettava työaika;
 - 10) mahdollinen lakiin, sopimukseen tai käytäntöön perustuva oikeus työnantajan tarjoamaan koulutukseen;
 - 11) vuosiloman määräytyminen;
 - 12) irtisanomisaika tai sen määräytymisen peruste;
 - 13) työhön sovellettava virkaehtosopimus;
 - 14) vakuutuslaitos, jossa työnantaja on järjestänyt virkamiehen eläketurvan tai vakuuttanut virkamiehen työtapaturman ja ammattitaudin varalta;
 - 15) vähintään kuukauden kestävässä ulkomaan työssä työsopimuslain (55/2001) 2 luvun 4 §:n 3 momentin 16 kohdassa tarkoitetut tiedot;
 - 16) vaihtelevaa työaika noudattavan virkamiehen osalta:
 - a) missä tilanteissa ja missä määrin Suomen Pankille syntyy työvoiman tarvetta;
 - b) viikonpäivistä ja kellonajoista, joina Suomen Pankki voi työaikalain (872/2019) 30 a §:n mukaisesti teettää työtä ilman virkamiehen kutakin kertaa varten antamaa suostumusta.
- Edellä 2 momentin 1 - 9 kohdassa tarkoitetut tiedot on annettava seitsemän päivän kuluessa ja 10 - 14 ja 16 kohdassa tarkoitetut tiedot kuukauden kuluessa siitä ajankohdasta, josta lukien asianosainen on virkaan tai virkasuhteeseen nimitetty. Mainitun momentin 15 kohdassa tarkoitetut tiedot on annettava ennen virkamiehen lähtöä ulkomaille. Mainitun momentin 7 - 12 kohdassa tarkoitetut tiedot voidaan antaa viittaamalla virkasuhteessa sovellettavaan lakiin tai virkaehtosopimukseen. Virkasuhteiden toistuessa selvitystä ei tarvitse antaa uudelleen, ellei 4 momentista muuta johdu.

Valiokunnan mietintö HaVM 13/2022 vp

Selvityksen tiedoissa tapahtuvasta muutoksesta on annettava tieto kirjallisesti niin pian kuin mahdollista, viimeistään kuitenkin muutoksen tullessa voimaan, jollei muutos johdu lainsäädännön tai virkaehtosopimuksen muuttamisesta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Jos virkasuhde on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, Suomen Pankin ei tarvitse täydentää 32 a §:n 1 momentissa tarkoitettua kirjallista selvitystä sellaisten tietojen osalta, joita ennen tämän lain voimaantuloa ei ole edellytetty. Jos työnteon ehdoissa tapahtuu muutoksia, niistä on kuitenkin annettava selvitys virkamiehelle noudattaen, mitä mainitussa pykälässä säädetään.

Helsingissä 16.6.2022

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
varapuheenjohtaja Mari-Leena Talvitie kok
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Mari Rantanen ps
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Matti Semi vas
jäsen Kari Tolvanen kok
jäsen Heikki Vestman kok
jäsen Heidi Viljanen sd
varajäsen Ben Zyskowicz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

istuntoasiainneuvos Sanna Helopuro